

HOOFSTUK 5

NAVORSINGSONTWERP

5.1 Inleiding

Soos reeds in Hoofstuk 1 genoem het die navorser dit primêr ten doel om die belewenis en aanpassing by MI binne die huweliksverhouding te beskryf. Kennis aangaande die egpaar se beleving van die impak van MI op hulle huweliksverhouding kan meer lig werp op die aanpassingsproses van die egpaar na die MI en die probleme wat hulle in terme hiervan mag ervaar.

Sekondêr het die navorser 'n breër begrip vir die veranderde behoeftes wat in die huweliksverhouding mag bestaan ten doel. Uit die literatuur (Adsett & Bruhn, 1968; Hentinen, 1983; Patterson, 1985; Theobald, 1997; Versluis, 1986) blyk dit dat talle behoeftes van beide egmaats gefrustreer word na 'n MI en die navorser is van mening dat miskende en veranderde behoeftes 'n invloed mag hê op die aanpassing van die egpaar na 'n MI. Inligting in verband hiermee kan egter slegs blootgelê word deur die egpaar se beskrywing van die aard van hulle individuele beleving.

Uit die omskrywing van die navorsingsdoelstellings blyk twee aspekte van belang te wees in die keuse van 'n navorsingsontwerp ten einde die navorsingsdoelstellings die beste te bereik. Eerstens is die retrospektiewe aard van die studie van belang. Die impak wat 'n MI op 'n egpaar se verhouding mag hê kan op geen ander wyse as *ex post facto* bestudeer word nie, aangesien die navorser eers na die afloop van die gebeure tot die situasie toetree. *Ex post facto*-navorsing stel egter sekere beperkings aan die navorsing, wat later in die hoofstuk bespreek sal word. Tweedens het die navorser ten doel om die egpaar se belewenisse te eksploreer en kan die navorser diè doelstelling slegs bereik deur die beskrywings van die egpaar se individuele beleving. Dit word gedoen deur van 'n beskrywende kwalitatiewe navorsingsontwerp gebruik te maak. Dit blyk dus dat die navorsingsdoelstelling die beste bereik kan word deur die twee navorsingsontwerpe in 'n beskrywende kwalitatiewe *ex post facto* navorsingsontwerp te kombineer. Beide navorsingsontwerpe mag egter sekere implikasies vir die navorsing inhou en beperkings aan die navorsing stel wat deur die navorser aangespreek moet word.

In hierdie hoofstuk sal die aard van die beskrywende kwalitatiewe *ex post facto* navorsingsmetode bespreek word, waarna daar oorgegaan sal word tot die navorsingsproses. Laastens sal die aspekte van betroubaarheid en geldigheid, asook die etiese implikasies van die navorsing, behandel word.

5.2 Die aard van die beskrywende kwalitatiewe *ex post facto* navorsingsontwerp

Die beskrywende kwalitatiewe *ex post facto* navorsingsontwerp is 'n navorsingsontwerp wat erkenning gee aan die *ex post facto*-aard van die fenomeen wat nagevors word, sy belangrikheid en beperkings bied aan die navorser die geleentheid om egpare se beleefde ervarings te eksploreer ten einde die navorsingsdoelstelling te kan bereik. Ten einde 'n meer omvattende begrip aan die leser te gee van die voorgestelde navorsingsontwerp, sal kortliks gefokus word op die aard van sowel beskrywende kwalitatiewe navorsing as *ex post facto*-navorsing, en op die belangrikheid en impak daarvan op die navorsing.

5.2.1 Beskrywende kwalitatiewe navorsing

5.2.1.1 Die aard van beskrywende kwalitatiewe navorsing

Kwalitatiewe navorsing is 'n oorkoepelende term wat gebruik word om 'n groep metodologieë te beskryf wat gebruik word vir die beskrywing en interpretasie van sosiale fenomene. Etnografie, etnometodologie, diskoersanalise, teksontleding, gegronde teorie, fenomenologie en hermeneutiek is almal benaderings wat deur navorsers gebruik word om kwalitatiewe verskille te ondersoek, sowel binne as tussen gegeneerde fenomene (Maione & Chenail, 1999).

Oor die algemeen kan kwalitatiewe studies as verkennend- en beskrywendgerig, beskou word. Navorsers is minder geïnteresseerd in die kwantifisering van data as in die eksplorering van betekenis, en die verskille en perseptuele belewenisse van fenomene, aspekte wat duidelik van belang is vir die bereiking van die doelstelling van hierdie navorsing. Kwalitatiewe navorsing of naturalistiese navraag het geen streng voorafgeformaliseerde ontwerp nie. In

plaas daarvan, gebruik kwalitatiewe navorsers 'n verskeidenheid metodes, prosedures en analisetegnieke om unieke en vraag-spesifieke ontwerpe te skep wat in die loop van die navorsingsproses ontwikkel (Crabtree & Miller, 1992). Hierdie eienskap van kwalitatiewe navorsing is iets wat die navorser aangegryp het in die ontwikkeling van die onderhawige navorsingsontwerp.

Navorsers wat 'n kwalitatiewe metodologie gebruik, poog om gebeure wat natuurlik voorkom, vanuit 'n binnestaanderperspektief ("insider-perspective") of buitestaanderperspektief ("outsider-perspective") te bestudeer. Vanuit die ("*insider*")- binnestaanderbenadering betree kwalitatiewe navorsers die aktuele terrein en voer onderhoude met die deelnemers omtrent hulle beleefde ervarings en/of neem deelnemers in aksie waar. Navorsers word ook dikwels self ("*insiders*") binnestaanders en sal hulle eie indrukke as lid van die groep op rekord stel. In die buitestaanderbenadering ("*outsider*"), distansieer navorsers hulle van die fenomeen of navorsingsituasie. Hulle versamel bandopnames en bestudeer dokumente en ander geskrifte oor die aktuele terrein sonder om dit binne te dring. Navorsers poog dan om die patrone en temas wat na vore tree, deur middel van "ontdekking" of "konstruasie" te beskryf of te interpreteer deur herhaaldelik terug te gaan na die datastel (Mahrer, 1988). In die onderhawige geval benader die navorser die studie vanuit 'n binnestaanderperspektief.

Kwalitatiewe navorsers skep vertroue in hulle werk deur herhaaldelik dit wat hulle uit vorige waarnemings van 'n plek, 'n groep mense of fenomeen geleer het, te vergelyk met dit wat hulle in latere steekproewe van die betrokke plek, groep of fenomeen waarneem. Elke waarneming van die fenomeen bied 'n geleentheid vir die navorser om sy beste storie, beskrywing, kodering of interpretasie van die fenomeen weer te gee. Die vertroue dat sy analise die beste en mees gepaste beskouing is van wat hy aangetref het in die veld, neem toe wanneer die navorser telkemale teruggaan na die datastel (Maione & Chenail, 1999).

In die aanbieding van hulle werk, moet kwalitatiewe navorsers hulle werksmetodes baie duidelik omskryf en rekenskap gee van die keuses wat hulle in hulle navorsing gemaak het (Chenail, 1994). Navorsers moet die

navorsingsomgewing deeglik beskryf asook die wyse waarop hulle toegang daartoe verkry het. Bykomend hiertoe moet navorsers die proses waardeur data gegenereer en versamel is, duidelik uiteensit, asook die metode van data prosessering en analisering, die wyses waarop hulle die analitiese waarnemings sal aanbied en hoe hulle kwaliteitbeheer in hulle werk gehandhaaf het.

In die loop van die navorsingsproses is dit ook belangrik vir kwalitatiewe navorsers om hulleself met groot omsigtigheid aan die leser bekend te stel en 'n uiteensetting te gee van dit wat hulle poog om in hulle navorsing te doen. Hierdie self-reflekerende beskrywings, deur middel van 'n akkurate en eerlike verslag van hulle aksies, bewys kwalitatiewe navorsers as geloofwaardig en betroubaar. Dié metodologiese beskrywings bied aan die leser van die navorsing 'n diepteperspektief, asook die voordeel dat die navorsing kontekstueel geëvalueer en gekritiseer kan word (Kvale, 1989). Die belangrikheid van deursigtigheid in beskrywende kwalitatiewe navorsing, met die oog op inferensiële geldigheid, blyk duidelik uit die aanhaling van Atkinson, Heath en Chenail (1991):

"It is in this spirit of openness that trust is built between the researcher and the reader. It is not a matter of the researcher simply telling the reader that the study is valid or reliable ... Rather, the process of establishing the trustworthiness of any study comes down to the quality of the relationship built between the researcher and the community of readers and critics who examine the results" (Atkinson, Heath & Chenail, 1991, p.163).

Verder maak kwalitatiewe navorsers nie staat op statistiek om die vertroue wat hulle in hulle navorsing het, uit te beeld nie. Hulle skep vertroue in hulle bevindings of konstruksies deur talle waarnemings te doen van die bepaalde fenomeen. Dit bereik hulle deur herhaaldelik terug te gaan na die datastel en dit as 'n uitdaging te beskou om die beste aanbieding moontlik van die waargenome patrone en temas weer te gee. In hulle aanbieding van dié bevindings aan die leser, plaas kwalitatiewe navorsers hulle beskrywings en interpretasies parallel met dit wat beskryf of geïnterpreteer word. Dit lei daartoe dat kwalitatiewe navorsingspublikasies en aanbiedings dus nie so gekonsentreerd is as hulle

kwantitatiewe eweknieë nie. Die hart en siel van 'n kwalitatiewe navorsingsaanbieding lê inderdaad in die tentoonstelling van die verwerkte data en gepaardgaande beskrywings en interpretasies. Die geldigheid van hierdie analyses lê in die lees en her-lees van die navorsing en elke leser vorm sy of haar eie kritiek op die geskiktheid en samehang van die aanbieding (Maione & Chenail, 1999). Chenail (1995) sluit aan by voorgenoemde en noteer dat 'n omvattende uiteensettings van die resultate en die wyse waarop dit verkry is, om twee redes belangrik is: Eerstens sal dit aan die leser die geleentheid gun om die geldigheid van die navorsing te beoordeel. As die leser toegang tot die proses en die resultaat van die analise het, sal hy/sy in 'n beter posisie wees om te verstaan wat die navorser bedoel en sien, en waarom die navorser 'n bepaalde interpretasie gemaak het, wat sodoende die inferensiële geldigheid van die studie verhoog. Tweedens sal die leser in staat wees om die data vanuit sy eie raamwerk te benader.

Uit 'n kwalitatiewe perspektief gesien, is veralgemeenbaarheid 'n tweevoudige proses: Eerstens moet navorsers die vertrouwe hê dat die wyse waarop hulle die fenomeen beskryf, die beste beskrywing is wat hulle kan gee; met ander woorde, dat die wyse waarop hulle besluit het om die bepaalde fenomeen te beskryf inderdaad die geskikste of mees gepaste wyse is waarop die bepaalde fenomeen bespreek kan word. Tweedens moet die navorsingsverbruiker (leser) self oordeel of die navorsing veralgemeenbaar is sodat dit hulle eie situasie pas en ooreenstem met hulle perseptuele realiteit. Op dié wyse is veralgemeenbaarheid 'n interaksionele proses wat bestaan uit gesprekke tussen die navorser en die navorsing, en tussen die leser en die teks (Atkinson, Heath & Chenail, 1991).

Samevattend kan dus gesê word dat beskrywende kwalitatiewe navorsing poog om 'n dieptebegrip van die informant te verkry eerder as 'n kwantitatiewe meting van kenmerke of gedrag. Ten einde die geldigheid en betroubaarheid van 'n beskrywende kwalitatiewe studie te bewys blyk veral die aspek van inferensiële geldigheid van belang te wees. Volgens Heath (1997) en Stewart en Valentine (1990) is dit belangrik om die navorsingsproses noukeurig te verduidelik, asook waar daar afgewyk word van die oorspronklike uiteensetting van die studie. Kwalitatiewe navorsers kan dus die inferensiële geldigheid van hulle studie

verhoog deur hulle vooroordele, aannames en interpretasies duidelik te stel sodat ander (die leser) self kan besluit of hy/sy daarmee saamstem al dan nie.

5.2.1.2 Rasionaal van die metode

Die doel van "kwalitatiewe" of "naturalistiese" navorsing verskil na gelang van die paradigmas, metodes en aannames wat gebruik en nagevors word. Oor die algemeen poog kwalitatiewe navorsers om 'n menslike verskynsel te beskryf en te interpreteer - dikwels in die woorde van die geselekteerde individue. Soos reeds gesê poog diè navorsers om hulle aannames en interpretasies duidelik te stel sodat die leser self kan besluit of hy/sy daarmee saamstem al dan nie (Heath, 1997).

Binne die raamwerk van die beskrywende kwalitatiewe ondersoek is waarneming en beskrywing van die realiteit afhanklik van die perspektief van die respondent en die navorser. Kwalitatiewe navorsing poog om dit wat die individu implisiet beleef het, eksplisiet te maak, maar daar mag in diè proses nooit afbreuk gedoen word aan die kwaliteit van die ervaring nie (Wainwright, 1997).

Een van die redes waarom beskrywende kwalitatiewe navorsing moeilik is, is omdat die navorser nie beheer het oor dit waaraan die respondente uitdrukking gee nie, en dus nie in staat is om 'n uitslag te voorspel nie. Dit neem die navorser uit sy/haar belangrike rol van navorser/kenner en maak hom/haar meer gerig tot die respondent (Stewart & Valentine, 1990).

Alhoewel die beskrywende kwalitatiewe navorsingsmetode en die rasionaal van diè metode uiteengesit is, is daar 'n aangeleentheid wat van kardinale belang is by diè tipe navorsing, naamlik die navorser se subjektiewe belewenis ten opsigte van die onderwerp, die proses waardeur die navorser gaan en die subjektiewe betrokkenheid, al dan nie, by die informante wat deelgeneem het aan die navorsing.

5.2.1.3 Navorser se subjektiewe belewenis

Die navorser is subjektief betrokke by die proses (Chenail, 1995) en maak gebruik van eie lewenservaring, aangesien die navorser se belewenisse ooreenkomste sal toon met die belewenisse van respondente in die studie, vandaar die "gedeelde beleefde betekenis". Hierdie subjektiewe betrokkenheid kan die nadeel inhou dat die navorser té betrokke raak by die navorsing en moontlik eie onopgeloste kwessies en vooropgestelde idees op die beskrywing van die fenomeen projekteer. Die voordeel is egter dat dit sensitiwiteit ten opsigte van die vertelling verhoog en temas ook makliker geïdentifiseer kan word. Daar word ook deurentyd gestreef na 'n objektiewe weergawe van die verskynsel. Die navorser moet, volgens Chenail (1995), poog om so na as moontlik aan die data te bly. Die ware kuns in kwalitatiewe navorsing is om ingeperk te bly deur die data. Data moet nie oorskakel of onderskat word nie; die data moet gerapporteer word - niks meer en niks minder nie. Indien die navorser by hierdie metode hou, sal die data die geldigheid van die analise ondersteun en sal die analise die rykheid van die data aan die lig bring (Chenail, 1995).

5.2.2 *Ex post facto*-navorsing

Vanweë die *ex post facto*-aard van hierdie studie, beskou die navorser dit as van belang om ook die aard van *ex post facto*-navorsing te behandel, aangesien dié tipe navorsing sekere beperkings aan die navorsing stel, soos byvoorbeeld die veralgemeenbaarheid van resultate, die gebrek aan kontrole, asook die bedreigings wat dit vir die interne geldigheid van die studie kan inhou.

Sekere fenomene, soos mediese toestande, kan egter net *ex post facto* bestudeer word aangesien dit nie eties of selfs moontlik sou wees om mediese toestande te bewerkstellig en te ondersoek nie. *Ex post facto*-navorsing bied aan die navorser die geleentheid om dié fenomene te ondersoek.

5.2.2.1 Die metodologie van *ex post facto*-navorsing

Aangesien die navorser wat van *ex post facto*-navorsing gebruik maak eers toetree nadat die gevolge reeds plaasgevind het, vind die rekonstruksie van gebeure plaas deur middel van die bestudering van rekords en verslae. Die navorser is dus afhanklik van die geskrewe woord vir die insameling van data met betrekking tot toepaslike faktore, die aard van die hipotetiese oorsaak en die gevolg daarvan. *Ex post facto*-navorsing is dus nie moontlik sonder volledige rekords en verslae nie. Dit is daarom noodsaaklik en belangrik dat volledige en toepaslike rekords oor die verskynsel/fenomeen wat ondersoek word, beskikbaar sal wees. Anders as by die eksperimentele metode, waar die navorser beheer oor die grootte van die groep en die data het, vind die navorser by *ex post facto*-navorsing dat hy met 'n groot aantal respondente begin, maar dat die meeste gevalle op die ou einde verwerp moet word as gevolg van onvolledige rekords (Smit, 1983).

Kerlinger (1970 soos aangehaal deur Smit, 1983) wys daarop dat die verskil tussen *ex post facto*-navorsing en eksperimentele navorsing toegeskryf kan word aan 'n inherente swakheid van die *ex post facto*-metode, naamlik die gebrekkige kontrole wat die navorser oor die onafhanklike veranderlike het. By *ex post facto*-navorsing is kontrole in die sin van beheer of manipulering van die onafhanklike veranderlike egter nie moontlik nie as gevolg van die retroaktiewe aard van die navorsingsmetode. Die navorser wat van die *ex post facto*-metode gebruik maak moet die feite neem soos dit voorkom en dan retrospektief poog om dit te ontrafel en om duidelikheid te verkry. Direkte kontrole is dus feitlik onmoontlik by *ex post facto*-navorsing, en indirekte kontrole is die enigste vorm van kontrole wat by *ex post facto*-navorsing geïmplementeer kan word. *Ex post facto*-navorsing behels dus dat bepaalde faktore geïdentifiseer en teenoor mekaar gestel word vir die doel van vergelyking en verklaring. Behalwe indirekte kontrole, vind kontrole by *ex post facto*-navorsing ook plaas deur middel van die toets van alternatiewe hipoteses. Die navorser poog dus doelbewus om hipoteses, hetsy alternatief of oorspronklik, te verwerp. Die verwerping van alle alternatiewe hipoteses, sal dan die oorspronklike hipotese versterk of, indien die oorspronklike hipotese verwerp word, sal dit aanleiding gee tot nuwe insig. Die

doel met sodanige alternatiewe hipoteses is dus kontrolering. Beter kontrole en wetenskaplikheid word hierdeur verkry en die verkreeë resultate is dus meer betroubaar en geldig (Smit, 1983).

5.2.2.2 Selfseleksie by *ex post facto*-navorsing

Selfseleksie van respondente is 'n verdere kenmerk van *ex post facto*-navorsing. Respondente wys hulleself aan groepe toe en selekteer hulle dus self (soos byvoorbeeld die hartpasiënte in hierdie studie). Kerlinger (1970, soos aangehaal deur Smit, 1983) wys op die volgende nadele verbonde aan selfseleksie:

- (i) Dit is die nie-kontroleerbare element van elke *ex post facto*-navorsing.
- (ii) Die proefpersone deel hulleself op grond van die aan- of afwesigheid van een afhanklike veranderlike in groepe in, maar elke proefpersoon kan baie ander afhanklike veranderlikes met hom saamdra.
- (iii) Die navorsingsgroepe sal kleiner word. Selfs by die mees ideale *ex post facto*-navorsingsgevalle is die veld wat bestudeer word beperk in omvang as gevolg van die aard van die gevalle.

Uit die voorafgaande bespreking kan die afleiding maklik gemaak word dat *ex post facto*-navorsing 'n minderwaardige navorsingsmetode is wat betref kontrole, seleksie en dataversameling. Smit (1983) is egter van mening dat, alhoewel *ex post facto*-navorsing se oortuigingskrag dikwels minder is as dié van die ware eksperimentele metode vanweë gebrekkige kontrole en probleme met toevallige seleksie, is die toepassingsveld egter veel breër. *Ex post facto*-navorsing hou ook die voordeel in dat daar van oorsaak na gevolg, asook van gevolg na oorsaak gewerk kan word.

Smit (1983) wys verder daarop dat die metode van *ex post facto*-navorsing waarde het, veral waar die navorser nie met 'n deskriptiewe of korrelasie-analise tevrede is nie, oor te min middele beskik vir veldwerk, en tog insig op grond van sekere feite wil verkry. Volgens Smit (1983) is *ex post facto*-navorsing in die

sielkunde moontlik belangriker as die eksperimentele metodes omdat baie van die verskynsels, soos persoonlikheid, nie eksperimenteerbaar is nie, maar wel nagegaan kan word deur *ex post facto*-navorsing, soos in die onderhawige studie.

Kerlinger (1970, soos aangehaal deur Smit, 1983) konstateer aangaande die gebruiksmoontlikhede van *ex post facto*-navorsing die volgende:

"Despite its weaknesses, much ex post facto research must be done in psychology, sociology, and education simply because many research problems in the social sciences and education do not lend themselves to experimental inquiry" (Kerlinger 1970, soos aangehaal deur Smit 1983, p. 86).

Alhoewel die *ex post facto*-navorsingmetode die beste ontwerp is wat die navorser vir die onderhawige studie kan gebruik, moet die navorser in die uitvoering van die studie bedag bly op die nadele en beperkings wat dié navorsingsmetode inhou.

In 'n poging om die probleme wat selfseleksie vir die navorsing mag inhou, te beperk, het die navorser gepoog om so ver moontlik net hartpasiënte wat 'n MI gehad het en geen ander siektetoestande gerapporteer het nie, in die studie in te sluit. Daar moet egter in gedagte gehou word dat, vanweë die aard van die siektetoestand, ander siektebeelde soos hipertensie ook onderliggend aanwesig mag wees.

Die vereiste vir deursigtheid in die beskrywende kwalitatiewe navorsingsproses bied aan die navorser 'n wyse om indirekte kontrole in die navorsing te implementeer en te behou en sodoende die interne/inferensiële geldigheid van die studie te verhoog.

Gebrekkige inligting ten opsigte van die fenomeen wat bestudeer word, hou verdere bedreigings vir die geldigheid van die studie in. In 'n poging om so veel toepaslike en betroubare inligting as moontlik oor die egpaar se beleving van die

impak wat die MI op hulle huweliksverhouding gehad het in te win, het die navorser anonimiteit en vertroulikheid verseker. Die vraagspesifieke oop vrae wat in die vraelys ingesluit was, behoort 'n redelik omvattende reeks persepsies en belewenisse van die egpaar weer te gee. Daar is ook twee vraelyste saamgestel, een vir die pasiënt en een vir sy egmaat. Die egpaar is ook versoek om nie hulle response met mekaar te bespreek of vraelyste uit te ruil nie. Met twaalf vrae in die vraelys het die navorser gepoog om die studieveld so goed moontlik te dek.

Uit die voorafgaande bespreking is dit duidelik dat die twee navorsingsontwerpe is wat gekies is, in kombinasie, die mees toepaslike ontwerp sou wees om die gestelde navorsingsdoelstellings van hierdie spesifieke studie te bereik, ondanks die moontlike beperkings wat dit mag stel. Die wyse waarop die navorser haar navorsing benader, word vervolgens bespreek.

5.3 Die navorsingsproses

5.3.1 Die seleksie van respondente

Die inisiële taak van die navorser is om geskikte respondente te selekteer om aan die studie deel te neem. Volgens Gilgun et al. (1992) spreek kwalitatiewe navorsing aspekte aan, aangaande die wyse waarop die navorser hom/haarself gaan voorstel en welke rol hy/sy sal vertolk. Die navorser moet besluit:

- hoe sy die doel van haar navorsing gaan voorstel?
- in watter mate sy aan die proses gaan deelneem.
- hoe intensief sy by die respondente betrokke gaan wees of raak.

Vanweë die feit dat die 1 Militêre Hospitaal 'n kardiële-rehabilitasieprogram aanbied, het die navorser die hoof van die Noord Gautengse Kommandement genader, ten einde toestemming te kry vir die studie. Nadat skriftelike toestemming verkry is, is die navorser voorgestel aan 'n senior sielkundige betrokke by die rehabilitasieprogram, wat die navorser gehelp het met die seleksie van respondente. Die name en telefoonnommers van die pasiënte wat voldoen het aan die kriteria wat die navorser gestel het, is bekom.

Daar is telefonies kontak gemaak met tien pasiënte wat ingeskakel was of is by die kardiaal-rehabilitasieprogram. Vanweë die beperkte omvang van die studie is besluit om slegs op een geslag te konsentreer, en is slegs manlike pasiënte by die studiebetrek. Die navorser se besluit om net manlike pasiënte te betrek, berus op die literatuur-bevindings. Manlike en vroulike pasiënte se belewing van hulle siektetoestande is baie verskillend en deur vroulike pasiënte ook in te sluit, sou daar nog 'n veranderlike by die reeds omvattende studie gevoeg word.

Vir insluiting moes die respondente aan die volgende kriteria voldoen:

- a) Hulle moes tien jaar of langer getroud wees. Onlangse huwelike bring hulle eie aanpassingsprobleme mee en hierdie kriterium is gestel in 'n poging om dié tipe aanpassingsprobleme te elimineer.
- b) Pasiënte moes die eerste MI ongeveer een jaar vantevore gehad het. Die studie was gerig op die aanpassing van die egpaar nadat die krisisstadium verby was.
- c) Beide egmaats moes gewillig wees om hulle ervarings te deel. Die navorsingsontwerp vereis goeie en volledige beskrywings van die fenomeen ten einde geldig en betroubaar te wees. Onwillige respondente mag geneig wees om onvolledige en "swakker" beskrywings te gee.
- d) Hulle moes Afrikaanssprekend wees, aangesien Afrikaans die taalmediun was wat vir die studie aangewend sou word, en daar met die data-ontledingsproses moontlik te veel inligting verlore sou gaan indien die protokolle vertaal sou word.

Nege van die tien egpare wat voldoen het aan die kriteria was bereid om deel te neem aan die studie. Die eggenote van die tiende egpaar was nie bereid om deel te neem nie. Uiteindelik is net agt van die nege egpare ingesluit omdat een van die pasiënte baie ernstig siek geword het gedurende die betrokke tydperk.

5.3.2 Voorstudie-onderhoude

Voorstudie-onderhoude is met drie egpare gevoer. Die doel met die onderhoude was tweeledig. Eerstens wou die navorser persoonlik 'n beter begrip vorm van die onderwerp van studie. Tweedens is die kennis wat uit die onderhoude bekom is, gebruik in die saamstel van die vrae wat die navorser in die finale vraelys gebruik het. Pasiënte wat ingeskakel was by die rehabilitasieprogram is genader vir dié onderhoude. Hulle is egter nie later by die hoofstudie ingesluit nie omdat hulle nie ten volle aan die kriteria vir insluiting voldoen het nie. In die geval van al drie egpare was die tydperk waarbinne die pasiënt sy MI gehad het, korter (8 maande) of langer (16 en 18 maande) as die gestelde kriterium.

Semi-gestruktureerde onderhoude is met die drie egpare gevoer. Sowel die pasiënt as sy egmaat was teenwoordig tydens die voer van die onderhoude. Die onderhoude het in die egpare se onderskeie huise plaasgevind en is op audioband opgeneem. Die onderhoude het ongeveer twee uur geduur. Die doel met die onderhoud was om die informante die geleentheid te gee om hulle persoonlike ervarings, probleme en emosies met betrekking tot hulle belewing van die invloed wat die pasiënt se MI op hulle huweliksverhouding gehad het, teenoor die onderhoudvoerder te openbaar. Ten einde dit te bewerkstellig, is die onderhoud begin deur die informante te versoek om te gesels "oor die tyd toe hulle opgemerk het dat alles nie meer pluis was nie". Hierdie tipe vraag lei gewoonlik tot 'n beskrywing van die gebeure rakende die pasiënt se hartaanval, die diagnose en die behandeling wat daarna gevolg het (Winters, 1997). Deur eerstens hierdie minder bedreigende vraag te stel, het die navorser gepoog om rapport te bewerkstellig. Waar gesprekke nie spontaan gelei het tot die vertel van die inisiële aanpassing en probleme wat die egpaar ervaar het na die pasiënt se hartaanval nie, het die navorser die egpare gevra om daarop uit te brei. Die belangrikste fokus van die onderhoud was egter gerig op die egpare se belewing van hulle aanpassing en funksionering etlike maande na die pasiënt se MI.

In hierdie stadium van die onderhoud is meer direkte vrae gestel met betrekking tot die rolaanpassings wat die egpaar moes maak, probleem- en konflikhantering, sosiale aktiwiteite, kommunikasie en seksualiteit. By die luister en her-luister na die oudiokasetopnames van die onderhoude het die onderstaande aspekte na vore getree

as van belang vir die huidige studie. Vanweë die uitgebreide aard van die onderhoude sal net etlike uittreksels as voorbeelde voorgelê word:

- a) Na die aanvanklike krisistadium verby was, het die egpaar se verhouding weer 'n mate van ewewig gekry.
- b) Egpare het bogenoemde normaliteit bereik deur sekere aanpassings te maak. Aanpassings in die lewenstyl van die pasiënt wat dieetveranderinge en 'n oefenprogram ingesluit het, was algemeen. Ook het die egpaar aktiewe pogings aangewend om die siekte te beheer deur gereelde doktersbesoeke, die getroue gebruik van medikasie, die oefenprogram en 'n gesonde dieet. Hulle pogings om die "siekte" onder beheer te hou, het hulle 'n gevoel van beheer gegee. Streng roetines is ook gevolg, wat die gevoel van normaliteit versterk het. Van die pasiënte wat nog gewerk het, het gepoog om hulle werkslading te verminder en korter ure te werk. Een van die egmaats moes weer begin werk na haar man se MI ten einde hulle krimpende inkomste aan te vul. Die pasiënt het tuis gebly en die versorging van die kinders oorgeneem.
- c) Die pasiënt en egmaat huldig verskillende persepsies met betrekking tot die aanpassings wat hulle moes maak. Die pasiënt wie se egmaat weer moes gaan werk het na sy MI, kan as voorbeeld gebruik word om bogenoemde stelling te illustreer. Die pasiënt was van mening dat sy vrou dit geniet om na al die jare weer "uit te kom" en nuwe mense te ontmoet. Sy eggenote het egter nie sy optimisme gedeel nie; alhoewel sy haar werk geniet het, het sy dit moeilik gevind om die versorgerrol aan hom af te staan en skuldig gevoel daarvoor. Sy het ook gevoel dat haar nuwe rol as broodwinner haar verder oorlaai het, aangesien daar tog baie dinge was wat haar man na haar mening nie kon doen nie en wat sy na werk moes doen. Haar eggenoot was egter van mening dat hy alles goed onder beheer gehad het.
- d) Egpare ervaar steeds probleme te midde van die nuwe "normaliteit" wat hulle meen hulle bereik het. Hierdie stelling is gegrond op veral die eggenote se beleving van haar verhouding met haar egmaat.

- e) Geïdentifiseerde probleme het nou verband gehou met lewenstylveranderings, kommunikasie en konflikhantering, rolveranderings, die egpaar se sosiale lewe, die emosionele funksionering van die egpaar en die pasiënt se gevoel van eiewaarde. Om diè probleme toe te lig, kan die navorser die voorbeeld noem van die pasiënt wat van mening was dat hy en sy egmaat 'n baie meer intieme verhouding handhaaf na sy MI as voorheen. Hy het die stelling gebasseer op die feit dat hulle nou meer tyd saam deurbring en baie minder argumenteer. Sy egmaat het egter genoem dat sy nog dikwels die vrees koester dat haar man weer 'n hartaanval mag kry. Sy het daarom voorgestel dat hy 'n selfoon koop sodat sy, wanneer sy nie fisies by kom kan wees nie, altyd kontak met hom kan hou. Sy het ook genoem dat sy dikwels sal toegee aan versoeke wat haar man rig of voorstelle wat hy maak net om sodoende 'n potensiële konfliksituasie te vermy, aangesien sy bekommerd is oor wat die resultaat van so 'n konfliksituasie mag wees. Sy noem verder dat die situasie haar baie frustreer en dat sy voel sy haar man oppas terwyl sy weet sy dit eintlik nie moet of hoef te doen nie. Die pasiënt was duidelik verbaas oor sy egmaat se uitlatings en totaal onbewus van haar gevoelens in die verband.
- f) Daar bestaan verskille in die egpaar se persepsies met betrekking tot wat hierdie probleme is. Een van die eggenote het genoem dat die feit dat sy en haar man nie meer so gereeld by vriende gaan kuier of fliék toe gaan nie, vir haar 'n bron van frustrasie is, aangesien sy dit geniet het om saam met haar man uit te gaan. Die pasiënt se reaksie daarop was dat hy nie veel behoefte het om saam met ander te verkeer nie en by die huis alles en almal het wat vir hom belangrik is, sy vrou en sy kinders. Dit was duidelik dat hy nie die aangeleentheid as 'n probleem beskou het nie en dus niks sou doen om sy egmaat te akkommodeer nie.
- g) Ondersteuning van ander is baie belangrik. Dit was, in die geval van hierdie drie egpare, duidelik dat die pasiënte redelik swaar gesteun het op hulle egmaats wat die nakom van voorskrifte rakende hulle rehabilitasie betref. 'n Eggenote het genoem dat indien sy nie gesorg het dat haar man sy medikasie neem nie, hy "lankal ses voet onder die grond sou gelê het". Die pasiënte het dit duidelik en omonwonde gestel dat hulle nie die krisis sou oorleef het sonder die

ondersteuning van hulle gesinne en veral hulle egmaats, familie en vriende nie. Ook was die ondersteuning van mede-hartpatiënte in die rehabilitasieprogram vir hulle belangrik en een van die pasiënte het dit soos volg gestel: "Ons praat almal dieselfde taal, ons verstaan mekaar se probleme en vrese".

- h) Die krisis het 'n invloed gehad op die egpaar en veral die pasiënt se godsdienstige beleving en lewensbeskouing. Die pasiënt se beleving van homself as 'n onsterflike wese, verander. Tesame met, en as gevolg van hierdie nuwe bewustheid van sterflikheid, verander die pasiënt se lewensbeskouing en prioriteite. Al drie pasiënte rapporteer 'n verhoogde waardering vir die lewe en dié wat sy lewe met hom deel. Die pasiënte het duidelik ook op godsdienstige gebied 'n verdieping beleef en was baie dankbaar vir die feit dat hulle Skepper hulle gespaar het. Alhoewel die eggenotes ook 'n verhoogde doodsbeustheid gerappoteer het, was dit nie naastenby so intens of die impak daarvan so dramaties as vir die pasiënte nie. Die eggenotes het veral in die krisistyd van die siekte hulle godsdienstige oortuigings as ondersteuningsstelsel gebruik.

Met die aanvang van hierdie onderhoude was die navorser steeds van voorneme om die data vir die hoofstudie deur middel van die navorsingsonderhoud in te samel. Probleme wat die navorser egter ondervind het met, onder andere, die praktiese uitvoerbaarheid van die skedulering van onderhoude, die respondente se ongemak met die onderhoud-situasie, asook versoeke van respondente wat by die onderhoude betrokke was, het die navorser, in oorleg met die studieleier, laat besluit om die metode van data-insameling te wysig. Om ooreen te kom op geskikte tye vir die voer van onderhoude, was moeilik omdat van die pasiënte en eggenotes werkzaam was en die navorser self ook op Saterdag gewerk het. Onderhoude is telkemale geskeduleer en geherskeduleer. Buiten die skeduleringsprobleme wat die navorser ondervind het, het een van die pasiënte en twee van die egmaats dit aan die navorser genoem dat hulle ongemaklik gevoel het met die bespreking van sommige aspekte en dat hulle gemakliker sou voel met die invul van 'n vraelys. Hulle het ook genoem dat hulle sommige van die aspekte wat aangeraak is nie openlik in die teenwoordigheid van die ander egmaat kon bespreek nie.

Tydens die onderhoude was dit vir die navorser duidelik dat beide egmaats dit moeilik gevind het om te respondeer op sommige van die aspekte wat aangeraak is vir

bespreking. Dit het ook vir die navorser voorgekom asof die teenwoordigheid van die ander egmaat 'n invloed gehad het op die response en daar was 'n atmosfeer van "versigtigheid" teenwoordig. Dit was veral vir die egmaat moeilik om haar gevoelens en denke openlik voor die pasiënt te verbaliseer. Volgens Schuman en Presser (1981, soos aangehaal deur Mouton & Marais, 1992) is respondente dikwels onwillig om inligting oor sensitiewe items aan 'n onderhoudvoerder bekend te maak, juis omdat die navorsing as 'n bedreiging vir hul privaatheid beskou word. Schuman en Presser (1981, soos aangehaal deur Mouton & Marais, 1992) stel voor dat vraelyste gebruik word, aangesien respondente dan minder bedreig voel en dit ook anonimiteit beklemtoon. Die navorser het met die gedagte begin speel om voornoemde navorsers se voorstel te volg en 'n vraelys as data-insamelingsinstrument te gebruik. Die navorser was egter bewus daarvan dat die dinamiek wat plaasvind in die verhouding tussen die egpaar dan verlore sou gaan asook die geleentheid om aspekte wat aangeraak is, verder te eksploreer. Die feit dat drie van die respondente wat deelgeneem het aan die voorstudie, genoem het dat hulle sou verkies om 'n vraelys in te vul, het die navorser verder oortuig dat beide die pasiënt en egmaat moontlik meer openlik en eerlik sou wees in die weergee van hulle gevoelens indien hulle dit afsonderlik op papier neerskryf. Die voor- en nadele wat 'n vraelys as data-insamelingsinstrument inhou, moes egter ook oorweeg word.

Van Manen (1990) waarsku teen die potensiële probleme wat deurleefde beskrywings ("*lived-experience descriptions*") mag inhou. Een van die mees voor die hand-liggende probleme is die feit dat mense dit moeilik vind om te skryf en dus nie veel teks op papier mag lewer nie. Verder dwing die skryfproses die persoon tot 'n reflekerende houding. Hierdie reflekerende houding, tesame met die taalkundige eise wat die skryfproses stel, mag sekere beperkings plaas op die deurleefde beskrywings wat die navorser verkry.

Huysamen (1994) sluit aan by die moontlike probleem en opper ook die volgende probleme in verband met vraelyste, naamlik dat:

- die navorser geen beheer het oor die omstandighede waaronder die vraelys ingevul word nie.
- die geleentheid vir die opbou en handhawing van rapport en die opklaar van misverstande aansienlik beperk is.
- sommige van die vrae uitgelaat of verkeerd begryp mag word.

Huysamen (1994) wys egter ook op sommige positiewe aspekte van gebruik van vraelyste, naamlik dat:

- anonimiteit op hierdie wyse gewaarborg kan word.
- respondente waarskynlik eerliker en openliker sal wees in hulle beantwoording van die vrae danksy gewaarborgde anonimiteit.
- die moontlikheid van navorservooroordeel grootliks uitgeskakel word.
- respondente die vraelys kon invul wanneer dit vir hulle geleë is.

Uit die voorafgaande bespreking blyk dit duidelik dat die gebruik van vraelyste wesenlike voordele inhou, maar ook beperkings op die navorsing mag plaas. Die navorser het die voordele en nadele van die gebruik van vraelyste teen mekaar opgeweeg en op grond daarvan, en van die verdedigende en ongemaklike houding van die respondente in die voorstudieonderhoud, besluit om die instrument van data-insameling te wysig en die voorstel van Schuman en Presser (1981, soos aangehaal deur Mouton & Marais, 1992) te aanvaar.

5.3.3. Data-insameling

Semi-gestruktureerde vraelyste met oop vrae is saamgestel. Aangesien beide die egmaats by die ondersoekgroep betrek is, is afsonderlike vraelyste opgestel vir die pasiënt en die egmaat. Die vraelyste van beide egmaats word as aanhangsels hierby aangeheg (Aanhangsel C en D). Vrae wat in die vraelys opgeneem is, was gebaseer op temas wat na vore getree het tydens die voorstudie-onderhoude, asook die uitgebreide literatuurstudie wat die navorser onderneem het. Die eerste vraag in die vraelys, was meer algemeen van aard; die respondent kon 'n beskrywing gee van die grootste veranderings en aanpassings wat gemaak moes word na die MI. Die navorser was van oordeel dat die respondent minder bedreig sou voel deur met 'n nie-spesifieke vraag te begin, aangesien die keuse van dit wat hy/sy wou meedeel aan hom/haar oorgelaat is. Nege van die oorblywende elf vrae was meer spesifiek op aspekte soos lewenstylaanpassings, kommunikasievermoëns, rolveranderings, probleem- en kirisishantering, seksuele, sosiale en beroepslewe, emosionele funksionering en die selfbeeld van die pasiënt gerig. Die voorgenoemde is aspekte wat uit die literatuur, asook

die voorstudie onderhoude, na vore getree het as potensiële probleemareas. 'n Vraag oor die belangrikheid van en die rol wat ondersteuning in die krisis speel, is ook ingesluit. Uit die voorstudie-onderhoude het die belangrikheid van ondersteuning as 'n belangrike tema gemanifesteer. Die vraelys is afgesluit met 'n spesifieke vraag oor die impak van die MI op die kwaliteit van die egpaar se huweliksverhouding.

Volledige instruksies vir die beantwoording van die vraelys (Aanhangsel B), tesame met 'n dekbrieff (Aanhangsel A) en 'n toestemmingsbrief (Aanhangsel E) is bygevoeg. 'n Kort biografiese vraelys, asook inligting oor die siekte en medikasie wat gebruik is, vorm ook deel van die stukke.

Bogenoemde stukke is persoonlik aan een of beide van die egmaats oorhandig en in 'n informele onderhoud is meer inligting aangaande die studie oorgedra. Aangeleenthede rakende vertroulikheid is aangespreek. Daar is ook die opsie aan die egpaar gegee dat sowel die navorser as die studieleier beskikbaar sou wees indien die egpaar verder kontak wou behou of sekere aangeleenthede wat tydens die invul van die vraelys na vore gekom het, verder sou wil bespreek. 'n Telefoonnommer van beide die navorser en studieleier is aan die respondente verstrek. Waar dit nie moontlik was om die stukke aan beide egmaats te oorhandig nie, het die navorser 'n telefoniese onderhoud met die afwesige egmaat gevoer waartydens bogenoemde inligting aan die egmaat oorgedra is. 'n Maksimum tydperk van twee weke is toegelaat vir die invul van die vraelyste. Vir die pasiënte wat nog ingeskakel was by die rehabilitasieprogram het die navorser haarself ook gedurende dié tydperk beskikbaar gestel vir die beantwoording van vrae na afloop van die oefensessie by 1 Militêre Hospitaal op Woensdae en Vrydagoggende. Die protokolle is na voltooiing weer persoonlik by een of beide van die egmaats afgehaal.

5.3.4 Data-ontleding

Die navorser het besluit om die aanbevelings van kwalitatiewe navorsers Miles en Huberman (1984) as data ontledingsparadigma in hierdie studie te gebruik. Een van die belangrikste redes vir dié keuse spruit uit die belangrikheid wat Miles en Huberman (1984) heg aan aspekte soos die geldigheid en betroubaarheid van 'n studie. Om 'n breër begrip by die leser te skep van die raamwerk waarbinne die navorser haar data-analise

aangepak het, sal daar vervolgens eerstens kortliks gefokus word op Miles en Huberman (1984) se beskouing van kwalitatiewe data-ontleding.

5.3.4.1 Miles en Huberman (1984) se beskouing van kwalitatiewe data-ontleding

Volgens Miles en Huberman (1984) verskyn die data in *woorde* eerder as in syfers. Data kan op verskillende wyses versamel word (waarneming, onderhoude, uittreksels uit dokumente, bandopnames, vraelyste) en word gewoonlik in 'n mate "verwerk" voordat dit gereed is om gebruik te word (deur middel van byvoorbeeld transkripsies). Dit bly egter woorde, woorde wat georganiseer word in uitgebreide teks. Data-ontleding volgens Miles en Huberman (1984) bestaan uit drie saamvloeiende aktiwiteite, naamlik; datareduksie, data-aanbieding en die maak en verifiëring van bevindings. Dië aktiwiteite sal vervolgens kortliks bespreek word.

5.3.4.1.1 Datareduksie

Datareduksie behels die proses van seleksie, vereenvoudiging, onttrekking en transformering van die "rou" gegewens. Volgens Miles en Huberman (1984) vind datareduksie deurlopend plaas in enige kwalitatief geïntereerde projek. Selfs nog voordat enige data versamel is, het datareduksie reeds plaasgevind deur middel van die navorser se besluit oor 'n konseptuele raamwerk, navorsingsvrae en die wyse waarop die data ingesamel sal word. Tydens die data-insamelingsproses vind datareduksie verder plaas in die maak van opsommings, koderings en die onttrekking van temas.

Miles en Huberman (1984) is van mening dat datareduksie 'n deel van dataontleding is en dus as sulks beskou moet word. Die keuses wat die navorser maak in terme van watter data gekodeer moet word, wat uitgehaal moet word en wat die onderliggende temas is, is alles analisekeuses. Datareduksie is dus 'n vorm van analise wat die data organiseer ten einde "finale" bevindings te kan maak en verifieer.

5.3.4.1.2 Data-aanbieding

Miles en Huberman (1984) definieer "aanbieding" as die georganiseerde versameling van inligting wat afleidings en handeling moontlik maak. In die verlede was verhalende teks die algemeenste vorm vir die aanbieding van kwalitatiewe data. Volgens Miles en Huberman (1984) oorlaai verhalende teks die mens se inligtingsverwerkingsvermoëns, en voed dit op die mens se geneigdheid om eenvoudige patrone te vind. In die loop van hulle werk het Miles en Huberman (1984) daarvan oortuig geraak dat die beter aanbieding van data 'n belangrike toegang tot geldige kwalitatiewe analise sal bied. Alle data-aanbiedings (matrikse, grafieke, tabelle) soos deur Miles en Huberman (1984) voorgestel, is ontwerp om georganiseerde inligting in 'n onmiddellik toeganklike kompakte vorm te versamel. Dit stel die analis in staat om hom/haarself te vergewis van wat aangaan in sy navorsing ten einde geldige en aanvaarbare bevindings te kan maak, of na die volgende bruikbare stap van analise wat uit die aanbieding voortspring, oor te gaan.

Volgens Miles en Huberman (1984) is dit egter baie belangrik om weereens kennis te neem van die feit dat die skep en gebruik van dataaanbiedings 'n deel van data-ontleding is en as sodanig beskou moet word. Die ontwerp van 'n matriks of tabel vir kwalitatiewe data en die besluit watter data gebruik gaan word en in watter vorm, is analitiese aktiwiteite. Dit is belangrik om daarop te let dat bogenoemde ook 'n datareduksie-aktiwiteit is.

5.3.4.1.3 Bevindings en die kontrolering van bevindings

Die derde stap in data-analise is die maak van bevindings en die kontrolering daarvan. Reeds van die data-insamelingsfase af begin die kwalitatiewe analise betekenis heg aan sekere verskynsels en word reëlmatighede en patrone opgemerk. Alhoewel die bekwame navorser dié bevindings in sy agterkop sal hou en oop en skepties sal bly, sal dit steeds daar wees, aanvanklik vaag, maar mettertyd meer eksplisiet en gegrond. Alhoewel "finale" bevindings, volgens Miles en Huberman (1984), eers na afloop van die data-insamelingsfase na vore

mag tree, is navorsers dikwels van die begin af bewus van die bevindings, selfs al maak hulle daarop aanspraak dat hulle "induktief" te werk gegaan het.

Die maak van bevindings is volgens Miles en Huberman (1984) net die een helfte van 'n tweelingkonfigurasië. Bevindings moet ook geverifieer word soos wat die analis vorder. Verifiëring mag slegs 'n kortstondige "twyfel" in die gedagtes van die navorser wees, wat lei tot 'n vlugtige terugkeer na die datastel of veldnotas, of mag deurtastend en verfynd van aard wees, met uitgebreide redenasies en herskouings tussen kollegas ten einde 'n "intersubjektiewe ooreenstemming" te ontwikkel. Die betekenis wat uit die data na vore tree, moet *getoets* word vir stabiliteit en "aanneemlikheid", met ander woorde geldigheid. Indien verifiëring nie plaasvind nie, word die leser, volgens Miles en Huberman (1984) gelaat met interessante stories oor wat gebeur het, maar waarvan die waarheid en nut onbekend is.

Samevattend blyk dit dus dat data-analise volgens Miles en Huberman (1984), uit drie aspekte bestaan, naamlik datareduksie, dataaanbieding en data-bevindingsverifikasie en is hierdie drie strominge paralel verweef voor, gedurende en na data-insameling. Volgens hierdie beskouing vorm die drie analitiese aktiwiteite, tesame met die aktiwiteit van dataversameling self, 'n interaktiewe, sirkulêre proses. Datakodering (data reduksie) lei byvoorbeeld tot nuwe idees wat in 'n matriks of tabel saamgevat behoort te word (data-aanbieding). Die samestelling van die matriks of tabel vereis verdere datareduksie en voorlopige bevindings kan reeds gemaak word. Op grond van hierdie voorlopige bevindings mag die navorser dan byvoorbeeld besluit om nog 'n kolom by die matriks te voeg ten einde sy bevindings te toets.

5.3.4.2 Voordele en beperkings van Miles en Huberman (1984) se data-ontledingsmetode

Die belangrikheid vir Miles en Huberman (1984) van die verifiëring en kontrolering van bevindings is, volgens die navorser, 'n aspek wat baie vertrouwe wek in hulle navorsingsmetodologie. Volgens Miles en Huberman (1984) moet data-ontleding as 'n proses baie meer omvattend gedokumenteer word as wat

die geval tans is. Noukeurige dokumentering is nie net nodig vir verifikasie-
doeleindes nie, maar ook vir die doel van leer. As kwalitatiewe navorsers is dit
belangrik om 'n duidelike begrip te vorm van wat gebeur wanneer data
geanaliseer word, ten einde die navorser in staat te stel om metodes te ontwikkel
wat meer algemeen herhaalbaar is.

Die voorstelling van data op kompakte georganiseerde wyse in die vorm van
matrikse, tabelle en grafieke is nie net van waarde vir die navorser in die data-
bevindingsverifiërings proses nie, maar datavoorstellings maak dit ook vir die
leser van die navorsing moontlik om met een blik na die datavoorstelling 'n
opsommende en oorsigtelike indruk te kry van wat in die navorsing gebeur.

Uit bostaande is dit duidelik dat hierdie model erns maak met die
verantwoordelike omgaan met die data op 'n akademies-wetenskaplike wyse, wat
'n hoë mate van betroubaarheid en geldigheid verseker. Daar sal vervolgens
gefokus word op die wyse waarop die navorser haar dataontledings gedoen het.

5.3.4.3 Die data-ontledingsproses

Soos reeds genoem, begin die proses van data-ontleding in kwalitatiewe
navorsing alreeds terwyl die eerste gegewens versamel word (Miles & Huberman,
1984). Die data is die kern van kwalitatiewe navorsing. Chenail (1995) stel dit
soos volg: "... the main focus in qualitative research is the data itself, in all its
richness, breadth and depth" (p.2).

'n Kort oorsig sal vervolgens gegee word van die stappe wat gevolg is om die
analise van die ervaringstemas te voltooi:

Stap 1: Oriëntering ten opsigte van protokolle

Die eerste stap is om vertrouwd te raak met die inligting wat uit die
twaalf vrae verkry is en alle protokolle moet eers deeglik
deurgelees word. Omdat die navorser in dié stadium ook reeds 'n
deeglike literatuurstudie gedoen het, is dit belangrik om by die

lees van die protokolle te fokus op idees buite die navorser se eie verwysingsraamwerk en te fokus op dit wat "onverwags" of "nuut" is. Die protokolle moet dan opsy gesit word en na 'n week of twee weer deurgelees word. Weer eens moet die navorser 'n bewuste poging aanwend om te fokus op dit wat "nuut en onverwags" mag wees en met die eerste deurlees misgekyk is. Hiermee was die oriënteringsproses afgehandel.

Stap 2: Afbakening van betekenseenhede

Die navorser lees die protokolle nog stadiger deur en merk elke keer waar 'n oorgang in betekenis waarneembaar is. Die betekenseenhede kom spontaan na vore by die lees en herlees van die beskrywing (Giorgi, 1985). Betekenseenhede mag opgemerk word wanneer daar 'n oorgang waargeneem word van een betekenisnuanse na 'n ander. So 'n betekenseenheid staan in die konteks van ander betekense wat ook in verhouding met mekaar staan (Giorgi, 1985).

Stap 3: Die eliminerings van protokolle

Hierdie stap behels die eliminerings van protokolle vanweë die omvang van die ondersoek. Tien van die sestien protokolle is gekies om verder ondersoek te word. Die tien protokolle wat ingesluit is, is gekies op grond van die volledigheid en rykheid van die inligting in die beskrywings van die respondente.

Stap 4: Omskrywing van die ervaringstemas

In hierdie stap word die geïdentifiseerde betekenseenhede in sielkundige terme beskryf ten einde die fenomeen eksplisiet te maak en word tematiese eenhede geskep. Die navorser verwys na hierdie tematiese eenhede as ervaringstemas. Die navorser kan verwag dat die identifikasie van nuwe temas noodwendig sal

afneem namate meer protokolle geanaliseer word, met die hoogste voorkoms van identifikasie in die eerste paar protokolle. Diè verskynsel berus op die beginsel van teoretiese versadiging.

Tot dusver is die leser ingelig oor die doel van die studie, die navorsingsontwerp wat die navorser gebruik het ter bereiking van die navorsingsdoelwitte, asook die navorsingsproses en die wyse waarop die data ontleed sal word. Vervolgens sal die navorser aandag skenk aan die belangrike aspekte van geldigheid en betroubaarheid, asook die navorser se pogings om die geldigheid en betroubaarheid van hierdie studie te verhoog. Ter afsluiting van die hoofstuk sal die navorser fokus op die etiese implikasies van die studie.

5.4 Geldigheid

Volgens Mouton en Marais (1992) het die term interne geldigheid betrekking op die akkuraatheid en werklikheidsgetrouheid van die bevindings wat deur 'n bepaalde studie in verband met die domeinverskynsel(s) wat bestudeer is, gegeneer is. 'n Projek het dus intern geldige resultate opgelewer as die konstrakte wat gemeet is, geldige metings opgelewer het, die ingesamelde data akkuraat en betroubaar is, die ontledings getrou bly aan die data, en die finale gevolgtrekkings deur die data ondersteun word. Die term eksterne geldigheid het betrekking op 'n verdere stap, naamlik dat die bevindings van 'n bepaalde projek ook veralgemeenbaar is tot alle soortgelyke gevalle: die bevindings besit dus 'n wyer geldigheid as net ten opsigte van die projek waarbinne dit gegeneer is. Dus kan geen navorsing op eksterne geldigheid aanspraak maak alvorens dit nie ook interne geldigheid besit nie. Navorsing van kontekstuele belang, soos in die geval van hierdie studie, gee dus die hoogste prioriteit aan interne geldigheid, en veral inferensiële geldigheid.

Volgens Mouton en Marais (1992) dui inferensiële geldigheid op die geldigheid van logiese inferensies (induktief en deduktief) wat tydens die navorsingsproses gemaak word. Indien die navorsingsproses korrek as 'n logiese argument getipeer kan word, moet enige stuk navorsing vanselfsprekend dan ook aan die basiese reëls van die logika (die reëls van geldige redenasie) beantwoord. Deursigtigheid is baie belangrik. Resultate en data-analise moet deursigtig wees sodat die leser kan sien waarom die navorser 'n

bepaalde interpretasie verkies het bo 'n ander. Dit is egter volgens Mouton en Marais (1992) baie moeilik om rigiede reëls vir inferensiële geldigheid te formuleer, aangesien die inferensiële proses 'n denkproses is. Wright (1982) stel die volgende voor: Die navorser moet homself/haarself deurgaans afvra of 'n alternatiewe gevolgtrekking nie uit die beskikbare getuienis gemaak kan word nie. Solank as wat 'n alternatiewe en ewe geloofwaardige gevolgtrekking uit die data gemaak kan word, bied die data nog nie voldoende (of afdoende) getuienis vir sy gevolgtrekking nie.

Uit die voorafgaande bespreking blyk dit duidelik dat die bereiking van inferensiële geldigheid in 'n navorsingstudie groot uitdagings aan die navorser stel. Mouton en Marais stel (1992, p 119) dit soos volg:

"Die bereiking van inferensiële geldigheid is dus wel een van die moeiliker geldigheidsoorwegings in die geesteswetenskaplike navorsing. Meer as in enige van die ander fases van die navorsingsproses, vereis dit van die navorser sistematiese en kritiese denke."

Miles en Huberman (1984) sluit by Mouton en Marais (1992) in dië verband aan en is van mening dat geldigheid in kwalitatiewe navorsing 'n aangeleentheid is wat indringend aangespreek behoort te word. Volgens hulle is die grootste probleem in kwalitatiewe navorsing die afwesigheid van wette en besluitnemingsreëls wat 'n aanduiding aan die navorser kan gee of sy/haar bevindings geldig is, en of die prosedures wat gevolg word, betroubaar genoeg is. Volgens Miles en Huberman (1984) is hierdie situasie besig om te verander, maar is die verandering baie stadig.

Miles en Huberman (1984) is verder van mening dat die kwalitatiewe navorser besonder waaksaam moet wees en ingestel moet wees op die talle bronne van potensieel analitiese vooroordeel wat bevindings kan verswak of selfs ongeldig kan maak. In hulle poging om die navorser te ondersteun, het Miles en Huberman (1984) verskeie riglyne geformuleer waardeur bevindings getoets en bevestig kan word ten einde die geldigheid van 'n studie te verhoog. In die navorser se poging om geldigheid in haar eie navorsing te verseker, maak sy gebruik van sommige van die riglyne soos gepostuleer deur Miles en Huberman (1984).

5.4.1 Interne Geldigheid

Ten einde interne geldigheid in die onderhawige studie te verseker, het die navorser sekere maatreels gevolg wat vervolgens bespreek sal word.

5.4.1.1 Kontroleer vir navorserinvloed

Volgens Miles en Huberman (1984) is twee moontlike bronne van navorsingsvooroordeel hier van belang, naamlik:

- (a) die invloed wat die navorser op die navorsingsomgewing het; en
- (b) die invloed wat die navorsingsomgewing op die navorser het.

Volgens Miles en Huberman (1984) is dit belangrik om bogenoemde in gedagte te hou, aangesien hierdie bronne van navorsingsvooroordeel data-analise sterk kan beïnvloed sowel gedurende, as na data-insameling.

Navorsersvooroordeel (a) kom tot stand in die wyse waarop die respondente reageer op die teenwoordigheid van die navorser. Hulle mag byvoorbeeld 'n persona aanneem wat vir buitestaanders gereserveer word ten einde hulle eie belange te beskerm. Respondente mag implisiet of eksplisiet die navorser se pogings kniehalter omdat hulle hom as lastig en indringerig beleef. Volgens Miles en Huberman (1984) kan baie van hierdie navorsingsvooroordeel uitgeskakel word indien die navorser die vertroue van die respondente wen, hulle deeglik inlig oor die aard van die navorsing, die wyse waarop data ingesamel sal word en wat met die resultate beoog word.

Navorsersvooroordeel (b) ontstaan wanneer die navorser te betrokke raak by die respondente of 'n koue, ondersoekende houding aanneem. Beide strategieë sal volgens Miles en Huberman (1984) waarskynlik 'n invloed hê op die data wat ingesamel word.

In 'n poging om die invloed te verminder wat die navorser op die navorsingsomgewing mag hê, het die navorser die wyse van data-insameling verander van 'n kliniese onderhoud as data-insamelingsinstrument na 'n semi-gestruktureerde oop vraelys. Die navorser het op hierdie wysiging besluit om die volgende redes:

- (a) Ten spyte van die feit dat die navorser die respondente deeglik ingelig het oor die doel van die navorsing, asook die doel van die spesifieke onderhoude, het die respondente betrokke by die voorstudie-onderhoude die onderhoudsituasie, en dus die navorser se teenwoordigheid, nog steeds as bedreigend beleef. Die inligting wat hulle verskaf het was in 'n atmosfeer van "versigtigheid" gegee en dit was duidelik dat die respondente dit moeilik gevind het om oor sommige aspekte te gesels. Die teenwoordigheid van die ander egmaat het waarskynlik ook 'n bydra gelewer tot die weerstand wat die egpaar geopenbaar het in die voer van die onderhoude.
- (b) Drie van die ses respondente het aan die navorser genoem dat hulle gemakliker sou gevoel het met die invul van 'n vraelys. Die afleiding is dus gemaak dat hulle nie net die invul van vraelyste geriefliker sou vind nie, maar dat die egpaar, omdat hulle minder bedreig voel in die afwesigheid van die navorser, eerliker en openliker sou wees in die aanbieding van hulle beskrywings.

Alhoewel die navorser in die loop van die data-insamelingsproses gepoog het om nie té betrokke te raak by die respondente nie, was sy en haar studieleier gedurende hierdie tydperk deurlopend beskikbaar vir navrae of ondersteuning waar daar 'n behoefte daarvoor bestaan het. Die navorser het probeer om die invloed wat die navorsingsomgewing op haar mag hê, op dié wyse te beperk.

5.4.1.2 Triangulering

Alhoewel Miles en Huberman (1984) die term triangulering gebruik, word daar ook na hierdie term verwys as "intermetodiese kruisvalidasie" of "meervoudige-

validasieprosedures" en is dit 'n term wat betrekking het op die betroubaarheid van navorsingsbevindings. Al hierdie begrippe dui op die gebruik van verskeie metodes wat mekaar aanvul en onderlinge nadele korrigeer. Eenvoudig beskou, is triangulasie veronderstel om 'n bevinding te ondersteun deur te bewys dat onafhanklike metings van sodanige bevinding daarmee saamstem of dit ten minste nie weerspreek nie. Die meetinstrumente wat gebruik word, is egter nie volmaak nie, aangesien die navorser die instrumente dikwels ter plaatse moet skep, en min bekend is oor hulle geldigheid en betroubaarheid. Verder is sulke meetinstrumente ook onvolmaak in dié sin dat hulle meesal uit dieselfde bron afkomstig is, naamlik waarnemings wat gemaak is of gesprekke wat op band opgeneem is deur die navorser alleen. Wanneer dieselfde instrument, in dié geval dieselfde persoon, beide 'n bevinding bevestig en versterk, mag dit lei tot 'n potensiële kognitiewe konflik in belangstelling.

Navorsingsvooroordeel is volgens Miles en Huberman (1984) egter nie uitsluitlik 'n gegewe nie. Dit kan uitgeskakel word deur 'n *modus operandi*-benadering te volg en op dieselfde wyse as 'n mediese dokter, 'n pasiënt ondersoek ten einde bevindings te staaf en te bevestig ('n diagnose maak), sonder om veel verfynde instrumente te gebruik. Die kwalitatiewe navorser pas hierdie *modus operandi*-benadering toe wanneer hy meervoudige gevalle van sy bevindings uit verskillende bronne waarneem of aanhoor en dié bevindings vergelyk met ander toepaslike bevindings. Miles en Huberman (1984, p.235) wys daarop dat daar weer eens verwys word na analitiese induksie. Hulle spreek hulleself soos volg uit:

"Perhaps our basic point is that triangulation is a state of mind. If you self-consciously set out to collect and double-check findings, use multiple sources and modes of evidence, the verification process will largely be built into the data-gathering process, and little more need to be done than to report on one's procedures"(Miles & Huberman, 1984, p.235).

Die navorser het gepoog om alle beskikbare pasiënte en hulle eggenotes wat voldoen het aan die gestelde kriteria by die studie in te sluit. Die oogmerk was

om soveel databronne as moontlik te versamel ten einde bevindings met mekaar te vergelyk.

5.4.1.3 Die verleen van gewig aan getuienis of bewyse

Navorsers word dikwels gekonfronteer met data uit verskeie bronne en moet dan 'n oordeel fel ten opsigte van die aard of aanvaarbaarheid van sodanige data. Alhoewel daar 'n wye verskeidenheid redes bestaan waarom sommige data "beter" of "swakker" as ander data mag wees, is die aangeleentheid wat hier ter sprake is, een van geldigheid. Miles en Huberman (1984) verskaf 'n paar verwysingspunte wat die navorser kan gebruik in sy besluit om meer gewig aan sommige data te verleen as aan ander.

Eerstens is die data afkomstig van sommige informante "beter" as data afkomstig van ander. Dit kan byvoorbeeld wees dat die informant hom beter kan uitdruk en reflekteer en dit geniet om oor gebeure en prosesse te gesels. Of, die informant kan moontlik oor baie kennis beskik en naby die gebeurtenis of proses wees waarin die navorser belangstel.

Tweedens, kan die omstandighede waaronder die data ingesamel is, die data versterk of verswak. Data wat na herhaalde kontak met die respondente ingesamel is, mag as "sterker" data na vore tree as data wat kort na die aanvang van die studie versamel is. Net so mag data wat regstreeks waargeneem of gerapporteer is, as "sterker" beskou word as data wat tweedehands ontvang is.

Laastens mag die kwaliteit van die data beter wees as gevolg van die navorser se validasiepogings, wat die volgende kan insluit:

- Kontrolering vir navorserinvloed en -vooroordeel
- Kontrolering vir verteenwoordiging
- Die terugvoering wat van informante ontvang word
- Triangulering
- Waak teen misleiding; en
- Oop bly vir alternatiewe motiewe.

Vanweë die beperkte aantal respondente wat voldoen het aan die kriteria vir insluiting in die studie, moes die navorser alle beskikbare data gebruik. In 'n poging om die respondente te motiveer om soveel inligting as moontlik te verskaf, het die navorser die volgende gedoen:

- Persoonlik en/of telefonies met die respondente kontak gemaak en die belangrikheid van die navorsing en hulle deelname daaraan benadruk.
- In die instruksies oor hoe om die vraelys te beantwoord is die respondente versoek om soveel inligting as moontlik oor die betrokke vraag te gee, ook dit wat hulle dalk as minder belangrik beskou.
- Oop vrae is gestel, wat dit moeilik gemaak het vir die respondent om net met 'n ja of nee te antwoord. Verder het die navorser ook leiding verskaf met betrekking tot die tipe inligting wat sy verlang het. Dit het die moontlikheid verminder dat 'n respondent 'n vraag sou uitlaat of verkeerd verstaan net omdat hy nie duidelikheid het oor wat die navorser verlang nie. Deur 'n groot aantal vrae te stel (twaalf) het die navorser gepoog om 'n verteenwoordigende stel vrae te vra, wat die totale studieveld te dek.

Ten spyte van bogenoemde pogings deur die navorser was data afkomstig van sommige van die respondente beslis "beter" as dié afkomstig van ander, in die sin dat vraelyste deur sommige respondente vollediger beantwoord is en dus meer inligting bevat het as die van ander.

5.4.1.4 Die identifisering van derde veranderlikes

Volgens Miles en Huberman (1984) is dit baie belangrik dat die navorser die gevolgtrekking waartoe hy gekom het, byvoorbeeld dat A tot B lei, moet verifieer aangesien 'n derde veranderlike moontlik 'n invloed op beide A en B kon uitoefen en A en B dus tot stand gebring het. Volgens Miles en Huberman (1984) is dit nie altyd maklik om 'n moontlike derde veranderlike te identifiseer nie, veral nie as die aanvanklike gevolgtrekking sinvol is nie. Hulle stel voor dat 'n kundige, maar onafhanklike kollega genader word om te help in die identifisering van die derde veranderlike.

In die navorsing se poging om ander veranderlikes uit te sluit, het sy soos volg te werk gegaan:

- Ten einde die aanpassingsproses wat die egpaar na 'n MI deurgaang, te isoleer van ander aanpassingsprosesse, soos bevoorbeeld 'n onlangse/nuwe huwelik, is die kriteria van 10 jaar of langer getroud gestel. Alle veranderlikes kon egter nie gekontroleer word nie, byvoorbeeld kinders wat die huis verlaat.
- Ook is daar gekontroleer vir die aanwesigheid van ander kroniese siektetoestande wat 'n invloed op die aanpassingsproses kon gehad het en is diè so ver moontlik geëlimineer. Uit die aard van die siektetoestand MI, is siektetoestande soos hipertensie egter dikwels ook aanwesig.

5.4.1.5 Duplisering van bevindings

Volgens Miles en Huberman (1984) is duplisering die grondslag van navorsing. Indien die navorsing sy bevindings binne 'n nuwe konteks of ander deel van sy databasis kan dupliseer, kan dit as betroubaar beskou word. As iemand anders dit kan dupliseer, nog beter. Duplisering kan op verskeie wyses uitgevoer word. Die mees basiese lê in die insameling van nuwe data ten einde die geldigheid van die ou data te toets. Ietwat meer betroubaar is die toets van 'n klaarblyklike hipotese in 'n ander deel van die datastel. Dit lei tot die "as/dan"-redenering: As ek dit hier vind, dan behoort ek dit - of iets samehangend daarmee - ook daar te vind. Voorsiening vir duplisering moet vroeg in 'n studie gemaak word anders gaan dit nie plaasvind nie, aangesien daar uiteindelik te min tyd gaan wees en te veel inligting wat nog saamgestel moet word.

In die navorsing het die navorsing sestien datastelle (agt protokolle elk vanaf die pasiënte en hulle eggenotes) gebruik in 'n poging om bevindings te dupliseer met die doel om dit te kontroleer en te vergelyk.

5.4.1.6 Die nagaan van teenstrydige verduidelikings

Volgens Miles en Huberman (1984) is die soeke na teenstrydige verduidelikings dikwels deegliker in kwalitatiewe navorsing as in die meeste laboratoriumstudies en is dit ook redelik maklik om te doen. Die vaardige navorser is op soek na die mees aanneemlike, empiries gegronde verduidelikings van gebeure vanuit verskeie bronne. Hy is nie net op soek na 'n enkele beskouing nie, maar na die beste van verskeie alternatiewe beskouings. Volgens Miles en Huberman (1984) lê die geheim daarin om verskeie, moontlik teenstrydige verduidelikings in gedagte te hou, totdat een toenemend meer aanneemlik word as gevolg van meer, sterker en 'n groter verskeidenheid bronne van bewyse.

Dit is egter belangrik dat die navorser nie te vroeg in sy navorsing alternatiewe verduidelikings moet verwerp nie, aangesien die verwerping daarvan tot navorsersvooroordeel kan lei. Dit is egter net so belangrik dat die navorser nie te lank wag voordat alternatiewe verduidelikings uitgeskakel word nie, aangesien herhaalde ondersoeke na alternatiewe verduidelikings die datastel aansienlik kan vergroot. Volgens Miles en Huberman (1984) moet die navorser diskrepante inligting - inligting wat net nie "pas" nie - vasvat en nie poog om dit weg te redeneer in terme van die navorser se aanvaarbaarste verduideliking nie, maar moet hy dit eerder saamdra en homself afvra watter alternatiewe saak met dië fragmente van inligting opgebou kan word en dit verder ondersoek.

Tydens die eerste stap van data-analise (oriëntering ten opsigte van protokolle) was dit baie belangrik dat die navorser op idees moes fokus wat buite die raamwerk van die literatuurstudie wat die navorser onderneem het, val. Deur haar op dië wyse oop te stel vir dit wat "nuut" of "onverwags" is, kon die navorser ook op alternatiewe beskouings fokus in haar poging om die aanneemlikste verduidelikings te gee.

5.4.2 Eksterne geldigheid

Die term eksterne geldigheid het betrekking op 'n verdere stap, naamlik dat die bevindings van 'n bepaalde projek ook veralgemeenbaar is tot alle soortgelyke gevalle:

die bevindings besit dus 'n wyer geldigheid as net die projek waarbinne dit gegeneer is. Eksterne geldigheid en veralgemeenbaarheid kan dus tereg as sinonieme beskou word (Mouton & Marais, 1992). Soos reeds genoem, gee navorsing van kontekstuele belang, soos hierdie studie, baie hoër prioriteit aan interne geldigheid as eksterne geldigheid en sal eksterne geldigheid of die veralgemeenbaarheid van 'n studie, dus net kortliks behandel word.

Vanweë die feit dat kwalitatiewe navorsers dikwels alleen werk sonder enige gestandaardiseerde of gevalideerde meetinstrumente, mag hulle die risiko loop om ontoepaslike veralgemenings van spesifieke gevalle te maak. Volgens Miles en Huberman (1984) kan verskeie aspekte die verteenwoordigendheid van 'n studie beïnvloed, naamlik:

- as die navorser slegs respondente in sy studie insluit wat maklik bereikbaar is,
- as die navorser nie altyd teenwoordig kan wees nie en afleidings moet maak uit gebeure wat plaasgevind het waar hy nie teenwoordig was nie.

Alhoewel die respondente wat die navorser in haar studie ingesluit het, 'n mate van homogeniteit toon (almal weermagdele en hulle gades wat betrokke was of is by die kardiaal-rehabilitasieprogram), is die resultate nie in so 'n mate daardeur beïnvloed dat dit die bevindings ongeldig maak nie. Sowel die homogene aard van die groep as die *ex post facto*-aard van die navorsing plaas egter beperkings op die veralgemeenbaarheid van die studie. Die aard en rasionaal van beskrywende kwalitatiewe navorsing moet egter nie uit die oog verloor word nie: dat dit navorsing is wat gerig is op die beskrywing en interpretasie van sosiale fenomene en nie so seer op die veralgemening van bevindings nie. Hiermee wil die navorser egter nie impliseer dat die eksterne geldigheid in 'n beskrywende kwalitatiewe navorsingstudie onbelangrik is nie.

Kwalitatiewe navorsers poog om die eksterne geldigheid in hulle navorsing te verhoog deur die proses van teoretiese versadiging of saturasie. Dit is die punt waar die navorser min nuwe gegewens ontdek. Strauss en Corbin (1990) is van mening dat die einddoel van enige kwalitatiewe navorsingstudie teoretiese versadiging is. Gilgun (in Gilgun et al., 1992) noem egter dat hy daarvan oortuig is dat hy nog nooit teoretiese versadiging in navorsing bereik het nie. Hy beskou sy bevindings as tentatief en dus oop vir modifikasie

deur ander navorsers en sy eie opeenvolgende navorsing. Dit impliseer dus dat kwalitatiewe navorsing van hierdie aard deel is van 'n navorsingsproses wat ander navorsers uitnoui om die proses verder te neem.

Met die ontleding van die data vir hierdie studie het die navorser kennis gemaak met die konsep van teoretiese versadiging. Die voorkoms van nuwe temas was die hoogste in die eerste paar protokolle wat ontleed is. Baie min of selfs geen nuwe temas het na vore getree in die ontledings van die laaste protokolle nie. Alhoewel die navorser saamstem met Gilgun (in Gilgun et al., 1992) se siening dat die navorser in sy navorsing waarskynlik nooit 'n punt van volkome teoretiese versadiging kan of sal bereik nie, blyk dit tog asof die navorser wel 'n punt kan bereik waar meer data nie veel tot die navorsingsbevindings kan bydra nie.

5.5 Betroubaarheid

Die sentrale geldigheidsoorweging in die proses van data-insameling is betroubaarheid, dit wil sê of die toepassing van 'n (geldige) meetinstrument op verskillende ondersoekgroepe onder verskillende omstandighede tot dieselfde waarneming sal lei (Mouton & Marais, 1992).

Alvorens die prosedures wat gebruik is om betroubaarheid te verseker, bespreek word, is dit belangrik om daarop te wys dat betroubaarheid nie die geldigheid van resultate waarborg nie (Fiedelely, 1991). Ten einde die betroubaarheid van hierdie studie te verhoog volg die navorser die aanbevelings van kwalitatiewe navorsers Miles en Huberman (1984) in die ontleding van die data. Miles en Huberman (1984) stel voor dat twee afsonderlike navorsers dieselfde datastel kodeer en hulle aanvanklike verskille en probleme bespreek. Dubbele-kodering help nie net met definisiesuiwerheid nie, maar dien ook as 'n goeie kontrole vir die betroubaarheid van die studie. Volgens Miles en Huberman (1984) moet die navorser nie verwag dat die aanvanklike interkoderingsbetroubaarheid 70 persent sal oorskry nie, aangesien kodeerders verskillende voorkeure mag hê. Die verskille wat bestaan, moet egter bespreek en opgeklaar word.

Om die interkodeerder/waarnemer-betroubaarheid of konsensus (die mate waarin 'n prosedure onder verskillende omstandighede herhaal kan word) te bepaal, sal een protokol toevallig geselekteer en onafhanklik ontleed word deur 'n tweede analis. Die analis sal dieselfde metode van analise toepas as die navorser, met ander woorde hy/sy moet betekenis-eenhede identifiseer en nuwe ervaringstemas skep en sielkundig omskryf soos wat nuwe temas waarneembaar sigbaar word of uit die protokol na vore tree. Geen ervaringstemas sal vir verwysing verskaf word nie. In hierdie studie is 'n interbeoordelaar-ooreenstemmingspersentasie van 75% verkry.

Verder stel Miles en Huberman (1984) voor dat die navorser sy eie werk dubbel-kodeer. Die navorser moet 'n gedeelte van die data stel dadelik kodeer en 'n paar dae later dieselfde data stel herkodeer (op 'n ongekodeerde kopie), ten einde die kwaliteit van interne konstantheid te bepaal. Hier kan die navorser 'n hoër aanvanklike kodering-herkoderingsbetroubaarheid verwag, nader aan 80 persent. Uiteindelik behoort beide intra- en interkoderings-ooreenstemming bo 90 persent te wees.

Om die intra-waarnemerbetroubaarheid of stabiliteit (die mate waarin 'n prosedure konstant is oor 'n tydperk) van die tematiese prosedure te toets, sal die navorser die transkripsies van twee protokolle (een van 'n pasiënte en een van 'n eggenote) tematies ontleed. Twee stelle fotokopieë sal van genoemde protokoltranskripsies gemaak word en die tematiese eenhede sal benoem en sielkundig omskryf word soos wat hulle geïdentifiseer word. Na twee weke sal die tweede stel kopieë van dieselfde protokoltranskripsies weer tematies ontleed word en die plekbepaling, naam en omskrywing van elke tematiese eenheid vergelyk word met die eerste analise. Die ooreenstemming tussen die twee lysie vir die studie was 85,7%.

5.6 Die etiese implikasies van die navorsing

In die beplanning en uitvoering van haar navorsing was dit belangrik dat die navorser verskeie aspekte met betrekking tot die etiese implikasies van die navorsing in gedagte moes hou. Dië aspekte sal vervolgens kortliks bespreek word.

5.6.1 Privaatheid en vertroulikheid

Tydens die navorsingsproses word die privaatheid van respondente binnegedring en moet hierdie aspek te alle tye gerespekteer word. Ten einde die respondente wat deelgeneem het aan die studie se privaatheid te beskerm, is hulle absolute vertroulikheid belowe. Hierdie belofte van vertroulikheid was sigbaar in die anonieme wyse waarop die navorser die inligting ingesamel het. Vir die doeleindes van data-ontleding is elke protokol net met 'n nommer gekenmerk. Die navorser het ook skriftelike toestemming van die respondente ontvang dat die navorsingsresultate wat verkry word, slegs vir navorsingsdoeleindes gebruik mag word.

5.6.2 Vrywillige ingeligte toestemming

Die navorser het die doel en belangrikheid van die navorsing duidelik aan die respondente gestel, hetsy persoonlik en/of telefonies. Dit was vir die navorser belangrik dat die respondente se deelname aan die studie op 'n vrywillige, ingeligte besluit gebaseer moes wees, vanweë die sensitiewe aard van die studie.

5.6.3 Moontlike effek van navorsing

Dit was belangrik dat die navorser ag moes slaan op die moontlikheid dat die navorsing 'n invloed kan hê op die respondente betrokke by die studie, in diè sin dat hulle ongemaklik en angstig mag voel, maar ook dat die navorsing kan lei tot verhoogde gewaarwording en insig, nabetragting en so meer. Vanweë die feit dat van die vrae in die vraelys met die beantwoording daarvan tot selfondersoek en introspeksie kan lei, asook tot 'n evaluerende blik op die egmaat en die verhouding tussen die egpaar, het die navorser die egpare versoek om nie hulle response op die vrae met mekaar te deel of vraelyste uit te ruil nie. Die beweegrede hiertoe was die waarskynlike aanwesigheid (gegrond op die literatuurstudie) van onopgeloste aangeleenthede tussen die egpaar. Aangesien beide die navorser en studieleier bedag was op probleme wat moontlik in diè verband kan ontstaan, het die studieleier onderneem om die navorser by te staan in die hantering van probleme, of om die probleme na gelang van die aard daarvan, self te hanteer.

Sowel die navorser as die studieleier was deurgaans telefonies beskikbaar. Die navorser het haarself ook gedurende diè tydperk twee oggende per week beskikbaar gestel (na die kardialerehabilitasie-oefenprogram by die 1 Militêre Hospitaal) vir die hantering van navrae met betrekking tot die voltooiing van die vraelyste.

5.6.4 Respondente se reg op insae in navorsingsresultate

'n Artikel vir publikasiedoeleindes sal opgestel word, waarin die navorsingsresultate beskikbaar sal wees vir hulle insae.

Uit die voorafgaande bespreking is dit duidelik dat die etiese aangeleentede met betrekking tot die navorsing met groot omsigtigheid benader en gehanteer moes word. Nie net kon swak etiek verwoestende gevolge vir die navorser op professionele gebied inhou nie, maar verdien die respondente betrokke by die navorsing niks minder as om met die hoogste respek, menslikheid, sensitiwiteit en begrip gehanteer te word nie. Nou dat die navorsingsmetode van toepassing op die onderhawige ondersoek volledig bespreek is, kan die analise van die protokolle in die volgende hoofstuk behandel word.